

UNDERVISNINGSS
MINISTERIET

Klar, parat, uddannelse – inspiration om uddannelsesparathed

Klar, parat, uddannelse - inspiration om uddannelsesparathed

Klar, parat, uddannelse
- inspiration om uddannelsesparathed

Publikationen indgår i Undervisningsministeriets
håndbogsserie som nr. 12 - 2010.

Redaktion: Schultz Information
for Undervisningsministeriet

Grafisk
tilrettelæggelse: Falk og musen

Fotos: Colourbox

1. udgave, 1. oplag, december 2010: 12.0000 stk.

ISBN 978-87-603-2907-4

ISBN (WWW) 987-87-603-2908-1

Internetadresse: www.uvm.dk/parat

Udgivet af Undervisningsministeriet, 2010

Publikationen kan ikke bestilles i trykt form.
Der henvises i stedet til onlineversionen

Tryk: Rosendahls - Schultz Grafisk a/s

Printed in Denmark 2010

Eventuelle henvendelser af indholdsmæssig karakter rettes
til Kommunikationssekretariatet i Undervisningsministeriet,
telefon: 33 92 50 57 eller e-mail: pub@uvm.dk

Indhold

Indhold	5
Forord	7
Vejledning og vurdering	8
Uddannelsesparathed - hvad er det?	12
Eksempler på lokalt samarbejde	22
Cases om uddannelsesparathed	30
Uddannelsesparathed - et resultat af undervisning og vejledning	36

Forord

Aftalen “Flere unge i uddannelse og job” (5. november 2009) og den efterfølgende ændring af vejledningsloven betyder, at alle unge, der fra 9. og 10. klasse søger ind på en ungdomsuddannelse, skal uddannelsesparathedsvurderes.

Denne publikation henvender sig til dem, der skal arbejde med uddannelsesparathedsvurdering til erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser: Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU), fri- og efterskoler samt ungdomsuddannelser.

Publikationen består af forskellige artikler – dels artikler forfattet af Undervisningsministeriet, dels artikler med navngivne forfattere. Vi håber med publikationen at give inspiration til de mange, der skal arbejde med at vurdere unges uddannelsesparathed. De forskellige artikler i publikationen er herunder kort præsenteret.

Artiklen “Vejledning og vurdering” belyser sammenhængen mellem den vejledning, der finder sted i grundskolen (senest fra 8. klasse), og den vurdering, der skal finde sted ved udgangen af 9. eller 10. klasse.

I artiklen “Uddannelsesparathed – hvad er det?” belyser og diskuterer Torben Pilegaard Jensen (AKF) de faglige, personlige og sociale forudsætninger, som skal være til stede ved indgangen til ungdomsuddannelserne – de gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelserne. Folkeskolens formålsparagraf holdes i artiklen op over for kompetence-

målene i ungdomsuddannelserne, ligesom PISA-undersøgelserne inddrages.

Artiklen “Eksempler på lokalt samarbejde” viser, hvordan man på forskellig vis har forberedt arbejdet med vurdering af uddannelsesparathed to steder i Danmark, dels i københavnsområdet, dels i århusområdet. De to eksempler er udvalgt, fordi man her har været tidligt på banen med forskellige overvejelser, modeller og lignende. Eksemplerne kan i deres forskellighed give anledning til at diskutere, hvordan arbejdet kan gribes an.

I artiklen “Cases om uddannelsesparathed” er beskrevet fem forskellige cases – om unge, som står over for at skulle vælge og påbegynde en ungdomsuddannelse. Efter hver case er beskrevet nogle overvejelser, som er relevante at gøre i forbindelse med en vurdering af de unges uddannelsesparathed.

I artiklen “Begrundelser for vurdering af uddannelsesparathed” er der eksempler på, hvordan en begrundelse af en elevs uddannelsesparathed kan formuleres.

I den sidste artikel “Uddannelsesparathed – et resultat af undervisning og vejledning”

har Anne Froberg, UU-leder, beskrevet, hvad der er folkeskolens opgave, herunder hvad der skal arbejdes med i UEA-undervisningen, og hvordan koblingen er mellem undervisning og vejledning.

Der er forskellige frihedsgrader i tilrettelæggelsen af vejledningsopgaven i henholdsvis folkeskolen og de frie grundskoler og efterskolerne. De frie skoler skal, hvis de selv løfter opgaven, levere et vejledningstilbud, der står mål med, hvad der almindeligvis kræves af Ungdommens Uddannelsesvejledning. Af hensyn til læsbarheden er der dog ikke i det følgende gjort opmærksom på dette, men den enkelte frie skole eller efterskole kan sagtens erstatte “folkeskolen” eller UU-vejlederen med dem selv – netop fordi de kvalitative mål er de samme for de forskellige skoleformer.

Vejledning og vurdering

Vurderingen af 9. og 10. klasses elevers uddannelsesparathed skal ses som et præventivt redskab til at forhindre frafald på ungdomsuddannelserne og dermed undgå, at de unge lider nederlag. Formålet med at vurdere unges uddannelsesparathed er først og fremmest at identificere og hjælpe dem, der har brug for støtte eller tid til udvikling for at gennemføre en erhvervsuddannelse eller en gymnasial uddannelse.

Vejledning, uddannelsesplan og uddannelsesparathed er tre vigtige elementer i den proces, der begynder senest i 8. klasse. Processen når en foreløbig afslutning med en underskrevet uddannelsesplan i 9. eller 10. klasse, som samtidig eventuelt er ansøgning til en ungdomsuddannelse og indeholder en vurdering af elevens uddannelsesparathed, det vil sige en myndighedsvurdering.

Senest fra 8. klasse er det relevant at begynde at arbejde aktivt med alle elevers ønsker til og forudsætninger for en ungdomsuddannelse. Hvordan bliver eleven parat til at begynde på en ungdomsuddannelse? Her er en af styrkerne, at uddannelsesparathed ikke kun inddrager de faglige kompetencer, blandt andet udtrykt gennem

karaktererne, men også personlige og sociale kompetencer, der spiller en stor rolle for at kunne fuldføre en ungdomsuddannelse.

UU skal sammen med skolerne tidligt identificere de elever, der har særligt vejledningsbehov, og samarbejde med skolen om dem. UU kan støtte op med praktik, brobygning osv. Skolen kan sætte ind med lektiehjælp, specialundervisning og AKT-træning (Adfærd, Kontakt, Trivsel), i nogle tilfælde skal socialforvaltningen måske inddrages osv. Processen fortsætter i løbet af 9. og eventuelt 10. klasse, og formålet er, at så mange som muligt bliver uddannelsesparat.

I vejledningsprocessen er det vigtigt at være konkret i forhold til kravene

på den enkelte uddannelse. Der er stor forskel på, hvad der skal til for at gennemføre de enkelte hovedforløb. Det kan for eksempel være urealistisk for en elev med meget ringe matematiske evner at gennemføre en elektrikeruddannelse eller for en elev med kontaktvanskeligheder at uddanne sig til SOSU-assistent.

Den mere indgående dialog med den unge om ønsker og muligheder hører hjemme i den vejledning, der ligger forud for afgivelsen af uddannelsesønsket. Elevens drømme må konfronteres med både kravene til drømmeuddannelsen og til det arbejdsliv, der følger efter: Er du parat til den uddannelse, du ønsker? Hvordan kan du blive parat og bedre forberedt? Hvordan hænger dine ønsker sammen med dit liv i øvrigt? Hvad fungerer, og hvor skal du stramme op, hvis du vil nå dit mål? Er dit ønske realistisk? Hvis ikke: Hvad skal der til? Her må vejledningen tage udgangspunkt i den unges ønsker, forudsætninger og potentialer. Målet er et realistisk uddannelsesvalg.

Når vejlederen (i nogle tilfælde skolen eller uddannelsesstedet) i 9. eller 10. klasse skal foretage den endelige

vurdering af uddannelsesparathed (myndighedsopgaven) til uddannelsesplanen, skal det ske til henholdsvis erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser *generelt* og altså ikke til den enkelte uddannelse.

Det er vigtigt at huske på, at en ung, der bliver optaget på et grundforløb på en erhvervsuddannelse, ikke skal begrænses i forhold til den enkelte uddannelse. Vurderingen af uddannelsesparathed skal være en individuel helhedsvurdering af den unges forudsætninger for at gennemføre en erhvervsuddannelse. Igen er det vigtigt at holde fast ved, at en vurdering af uddannelsesparathed ikke må opfattes som en adgangs begrænsning. Man kan vende problematikken om og i stedet spørge: Er der noget, der forhindrer, at denne elev kan gennemføre en erhvervsuddannelse eller en gymnasial uddannelse?

I den forbindelse skal det understreges, at det af lov om erhvervsuddannelser § 29 fremgår:

Til elever, der har behov for det, gives der specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand.

I stx-loven og i hhx- og htx-loven står der i § 40:
Handicappede elever, der har behov for specialundervisning eller anden specialpædagogisk bistand, skal have tilbud herom.

I hf-lovens § 36 står:
Handicappede kursister, der har behov for specialundervisning eller anden specialpædagogisk bistand, skal have tilbud herom.

Ved vurderingen af elevens uddannelsesparathed skal vejlederen derfor lægge til grund, at eleven vil få den nødvendige støtte på ungdomsuddannelsen til at gennemføre uddannelsen. I vurderingen af uddannelsesparathed må ikke indgå, at eleven som følge af et handicap eller andre vanskeligheder, der kan sidestilles hermed, kan antages at have behov for specialundervisning eller anden specialpædagogisk bistand.

Det er dog i alle tilfælde vigtigt, at eleven og vejlederen videregiver eventuelle overvejelser om behovet for støtte i ungdomsuddannelsen, så den modtagne institution kan vurdere eventuelle støttemuligheder. Bemærkningerne afgives i feltet "Støtteforanstaltninger" i uddannelsesplanen på optagelse.dk.

Vurderingen af uddannelsesparathed i uddannelsesplanen skal begrundes. Eleven og forældrene skal kunne forstå vurderingen og helst være enig i den. Det tilbud, som kommunen via UU skal give den unge, skal være relevant i forhold til de områder, hvor vurderingen angiver, at den unge har brug for hjælp og støtte.

Når en elev begynder på en erhvervsuddannelse, udarbejder skolen sammen med eleven og eventuel praktikvirksomhed en personlig uddannelsesplan for eleven. Som grundlag for uddannelsesplanen, herunder beslutninger om grundforløbets indhold og varighed, gennemfører erhvervsskolen inden for de første to uger af elevens uddannelsesforløb en kompetencevurdering. Kompetencevurderingen indeholder en konkret beskrivelse af den enkelte

elevs forudsætninger i forhold til den primært ønskede uddannelse, herunder om eleven eventuelt har behov for supplerende undervisning.

Kompetencevurderingen skal medvirke til at give eleven forståelse for egne forudsætninger og behov. Formålet er, at det uddannelsesforløb, eleven vælger, indledes på det rette indgangsniveau, og at elevens eventuelle behov for supplerende undervisning bliver vurderet. Kompetencevurderingen kan medføre, at skolen vejleder eleven til at ændre uddannelsesvalg i forhold til den primært ønskede uddannelse. Den løbende bedømmelse af eleven indgår i forhold til beslutninger om revision af uddannelsesplanen undervejs i uddannelsesforløbet.

En god vurdering vil være karakteriseret ved, at den er eksplicit, tydelig og konkret. Den skal kunne forstås, og det er vigtigt, at der er klare begrundelser, som den unge kan forholde sig til, snarere end overordnede begreber, der kan tolkes meget bredt. Hvis for eksempel en del af begrundelsen er, at eleven har for meget fravær, er det bedre at bruge det udtryk end at skrive, at den unge er ustabil. Fravær kan man gøre noget ved.

En vurdering som ikke-uddannelsesparat vil altid være en vurdering med konsekvens. Når en elev bliver vurderet ikke-uddannelsesparat, skal UU efter drøftelse med den unge og forældrene give et relevant tilbud, der kan hjælpe den unge til at blive parat. Der er altså en forpligtelse til at finde et konkret og relevant tilbud, så vurderingen bliver en reel håndsrækning til at komme videre.

En vurdering som ikke-uddannelsesparat til erhvervsuddannelse vil betyde, at man udsætter optagelsen, indtil den unge har gennemført et forberedende og udviklende forløb som led i sin uddannelsesplan. Herefter har den unge ret til at blive optaget på et grundforløb til en erhvervsuddannelse. For nogle unge kan en alternativ vej på den måde være et positivt tilvalg til at forbedre deres forudsætninger, få mere styr på deres eventuelle problemer og generelt blive mere modne.

Også når det drejer sig om ikke-uddannelsesparat til en gymnasial uddannelse, skal eleven have et relevant tilbud, der kan forbedre forudsætningerne for at påbegynde en ungdomsuddannelse. Men man har

ikke ret til optagelse på en gymnasial uddannelse, blot fordi man har deltaget i aftalte forløb. Her skal man søge om optagelse på almindelig vis, det vil sige efter de almindelige optagelsesregler¹.

En vurdering som ikke-uddannelsesparat må ikke blive et ekstra stempel til dem, der i forvejen måske har faglige, personlige eller sociale problemer. Derimod skal vurderingen ses som et forpligtende tilsagn fra UU (i sidste instans: kommunen) om at støtte og hjælpe den unge til at blive parat til at begynde på og gennemføre en uddannelse.

---

¹ Bekendtgørelse om optagelse i de gymnasiale uddannelser (optagelsesbekendtgørelsen).
Nr. 694 af 25. juni 2009

Uddannelsesparathed – hvad er det?

Faglige, personlige og sociale forudsætninger for at gennemføre en ungdomsuddannelse

Torben Pilegaard Jensen, forskningsleder, AKF

Ikke alle unge har lige gode forudsætninger for at gennemføre den ungdomsuddannelse, de vælger efter grundskolen. Undersøgelser har vist, at nogle unge falder fra, fordi de ikke er “klædt på” til at klare de krav, der stilles på den ungdomsuddannelse, de er startet på, se for eksempel Jensen m.fl. (2009). Nogle skulle måske have været vejledt til at vælge en anden uddannelse, der matcher deres forudsætninger bedre. Og andre er ikke parat til at vælge en uddannelse.

Derfor er det besluttet, at når eleverne forlader 9. og 10. klasse, skal der foretages en vurdering af deres uddannelsesparathed, jævnfør Undervisningsministeriet (2010a).

Vi skal her søge at indkredse de faglige, personlige og sociale forudsætninger, der skal indgå i vurderingen af, om de unge er uddannelsesparat – en helhedsvurdering, der stiller store krav til de professionelle, der skal foretage den i samarbejde med de unge, forældrene og eventuelt uddannelsesinstitutionerne.

Vi lever i et arbejdsdelt samfund, hvor der er brug for mennesker og arbejdskraft med mange forskellige typer af færdigheder. Og de unge har forskellige forudsætninger for at lære, for at opnå bestemte typer af færdigheder og dermed for at indtræde i bestemte roller og typer af job i dette

arbejdsdelte samfund. Det er blandt andet også derfor, at de unge efter grundskolen tilbydes et bredt spekter af uddannelsesmuligheder: De gymnasiale ungdomsuddannelser sigter mod at give de unge studiekompetence, mens erhvervsuddannelserne retter sig mod bestemte erhverv. Det er samtidig sådan, at vore ungdomsuddannelser, jævnfør lovgivningen, også skal bidrage til udviklingen af de unges almene færdigheder, såvel de personlige som de sociale. Det sker med lidt forskelligt perspektiv og på forskellig vis i henholdsvis erhvervsuddannelserne og de gymnasiale uddannelser.

De unges læring og færdigheder afhænger meget af, i hvilken sammenhæng eller kontekst de unge er i. Det er derfor vigtigt ved vurderingen af uddannelsesparathed at se på de unges læringspotentiale, det vil sige på deres forudsætninger for læring, frem for alene at teste deres formelle kompetencer ved folkeskolens afslutning. Sagen er nemlig den, at en del unge ikke har haft mulighed for at udvikle og vise deres potentielle færdigheder i den kontekst, som den eller de grundskoler, de har mødt under deres skolegang, repræsenterer,

jævnfør Laursen (2010): "Hånd og hoved i skolen". Der kan derfor være grund til at sætte fokus på de unges forudsætninger for at tilegne sig de færdigheder, der er nødvendige for at gennemføre en given ungdomsuddannelse – i et livslangt læringsperspektiv.

Vi starter med at se på, hvordan spørgsmålet om tilegnelsen af faglige, personlige og sociale færdigheder er formuleret i formålet for folkeskolen og ungdomsuddannelserne. På den baggrund peger vi på, at når man skal vurdere unges forudsætninger for at gennemføre en ungdomsuddannelse, må man vurdere det i en konkret kontekst. Først da får begrebet uddannelsesparathed mening. Dermed sættes der spørgsmålstejn ved muligheden for en universel definition af uddannelsesparathed. I et senere afsnit skitserer vi indholdet i de faglige, personlige og sociale forudsætninger, der kan indgå ved vurderingen af unges uddannelsesparathed.

De unges forudsætninger fra folkeskolen og almene kompetencer i ungdomsuddannelserne

At være parat til at påbegynde en ungdomsuddannelse vil sige, at den unge er motiveret for at fortsætte den læringsproces, som grundskolens almene læring danner grundlag for, og at han/hun har forudsætninger for at vælge en uddannelse. Den læring, der skal ske i ungdomsuddannelserne, bygger på de forudsætninger for læring, de unge har med sig fra grundskolen. Men ungdomsuddannelserne skal på hver deres måde også bidrage til de unges generelle læring og ikke kun til fagspecifik læring. Læringen kan både være boglig, som primært gælder for de gymnasiale uddannelsers vedkommende, og praktisk-håndværksmæssig, som primært gælder for erhvervsuddannelserne. De personlige, sociale og almenfaglige forudsætninger skal således udvikles, ikke alene i folkeskolen, men også i ungdomsuddannelserne. Vi vil derfor kort ridse folkeskolens og ungdomsuddannelsernes formål op i forhold til deres bidrag til de unges almene, faglige, sociale og personlige forudsætninger og færdigheder.

Hvilke forudsætninger skal folkeskolen udruste de unge med?

I lov om folkeskolen, Undervisningsministeriet (2010b), hedder det i formålsparagraffen:

§ 1 Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der: forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere, gør dem fortrolige med dansk kultur og historie, giver dem forståelse for andre lande og kulturer, bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen og fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling.

Stk. 2. Folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

Stk. 3. Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, med-

ansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligeværd og demokrati.

Det fremgår klart, at det drejer sig om de unges almene, faglige, personlige og sociale færdigheder og motivation – lyst til at lære mere. Formuleringerne er generelle, men i “Fælles Mål”, Undervisningsministeriet (2009), og “Trinmål” sker der en kraftig konkretisering af, hvilke færdigheder de unge skal have opnået, når de afslutter folkeskolen: “Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at ...”. Men det afgørende i relation til uddannelsesparathed er her, at ikke alle unge i lige grad har opnået de foreskrevne læringsmål. Derfor er spørgsmålet ved vurderingen af uddannelsesparathed: Hvilke uddannelser er den unge parat til at påbegynde? Eller: Er der inden da behov for, at den unge “klædes på”, på for eksempel produktionsskole, ungdomsskole eller egu?

Hvilke almene kompetencer skal de gymnasiale uddannelser udruste de unge med?

Vi har i dag fire ligeværdige gymnasiale uddannelser. Lovene for de fire uddannelser har en fælles formålsparagraf. Af formålsparagraffen for det almene gymnasium, jævnfør Undervisningsministeriet (2010c), som vi her har valgt at citere fra, fremgår, at et af deres hovedformål er at bidrage til at udvikle både personlige og sociale kompetencer:

De personlige kompetencer:

“Uddannelsen skal have et dannelsesperspektiv med vægt på elevernes udvikling af personlig myndighed. Eleverne skal derfor lære at forholde sig reflekterende og ansvarligt til deres omverden: medmennesker, natur og samfund, og til deres egen udvikling. Uddannelsen skal tillige udvikle elevernes kreative og innovative evner og deres kritiske sans.”

De sociale kompetencer:

Eleverne skal “opnå evne til at fungere i et studiemiljø med krav til selvstændighed og samarbejde”, uddannelsen skal “forberede eleverne til medbestemmelse, medansvar, rettigheder

og pligter i et samfund med frihed og folkestyre”, og eleverne skal “opnå forudsætninger for aktiv medvirken i et demokratisk samfund og forståelse for mulighederne for individuelt og i fællesskab at bidrage til udvikling og forandring”.

Heraf fremgår tydeligt, at en gymnasial uddannelse skal bidrage til at videreudvikle de almene, personlige og sociale kompetencer, som de unge har med fra folkeskolen.

Hvilke almene færdigheder skal erhvervsuddannelserne udruste de unge med?

Også erhvervsuddannelser er et uddannelsessystem, der ifølge formålsparagraffen skal bidrage til de unges personlige og sociale færdigheder, jf. stk. 2 i Undervisningsministeriets (2010d), hvor det bl.a. hedder:

Dette uddannelsessystem skal tilrettelægges således, at det i videst muligt omfang er egnet til at:

1) motivere unge til uddannelse og sikre, at alle unge, der ønsker en erhvervsuddannelse, får reelle muligheder herfor og for at vælge inden for en større flerhed af uddannelser,

2) give unge en uddannelse, der giver grundlag for deres fremtidige arbejdsliv, herunder etablering af selvstændig virksomhed,

3) bidrage til at udvikle de unges interesse for og evne til aktiv medvirken i et demokratisk samfund og bidrage til deres personlige udvikling ...

Som det fremgår, skal erhvervsuddannelserne styrke de unges personlige færdigheder ved at “motivere til uddannelse” og “bidrage til deres personlige udvikling”. Og ved at “udvikle de unges interesse for og evne til aktiv medvirken i et demokratisk samfund” skal også de unges sociale færdigheder fremmes gennem erhvervsuddannelsessystemet.

Opsamling på almene færdigheder i vore ungdomsuddannelser

Konklusionen er, at ungdomsuddannelserne ligesom folkeskolen, hvad enten det er de gymnasiale uddannelser eller erhvervsuddannelserne, også skal bidrage til at opbygge de unges almene faglige, personlige og sociale færdigheder. Det er således ikke folkeskolens opgave alene at medvirke til disse kompetencer hos de unge. Når det drejer sig om de unges almene faglige, personlige og sociale kompetencer, er der ingen demarkationslinje mellem grundskolen og ungdomsuddannelserne.

Færdigheder og forudsætninger afhænger af kontekst

Inden vi i det næste afsnit skal se på, hvad de nødvendige faglige, personlige og sociale forudsætninger drejer sig om, vil vi kort pege på, at forudsætninger og færdigheder må vurderes i en kontekst – i en konkret sammenhæng. Derefter indkredser vi kort begrebet uddannelsesparathed.

Færdigheder og kontekst

Om en ung er uddannelsesparat,

må blandt andet vurderes ud fra en forståelse af, at færdigheder i høj grad er afhængig af den sammenhæng, den unge er i eller bringes i. En ung med gode potentialer for at udvikle praktiske og håndværksmæssige kompetencer har med lige netop den undervisning, vedkommende har modtaget i grundskolen, muligvis ikke haft særlig gode muligheder for at vise, at han/hun kan noget med hænderne, jævnfør Laursen (2010). Det skal her understreges, at rammerne for undervisningen i grundskolen er meget vide og dermed i høj grad varierer fra skole til skole. Men ikke desto mindre forlader en del unge deres grundskole uden at have haft ret mange oplevelser af at kunne mestre. Det spørgsmål kan således rejses, om grundlaget for at vurdere unge med praktiske og håndværksmæssige forudsætninger for uddannelsesparate kan basere sig alene på de færdigheder, de har opnået i deres grundskole. Havde de haft mulighed for at afslutte grundskolen i for eksempel en erhvervsklasse, ville man for en dels vedkommende formodentlig bedre kunne vurdere deres muligheder og forudsætninger for at påbegynde en ungdomsuddannelse, først og frem-

mest en erhvervsuddannelse. Det ville således være ideelt, hvis vurderingen af de unges uddannelsesparathed foregik i en sammenhæng, som er optimal for udfoldelsen af netop deres læringspotentialer. Og de unges grundlag for at vælge uddannelse ville også blive styrket.

Uddannelsesparathed – hvad er det?

Begrebet uddannelsesparathed består af de unges “faglige, personlige og sociale forudsætninger, som er *nødvendige* for at gennemføre en ungdomsuddannelse”, henholdsvis en gymnasial eller en erhvervsuddannelse, jævnfør Undervisningsministeriet (2010). Der er her grund til at være opmærksom på den helt centrale formulering af “nødvendige”. Kunststykket er at få vurderet, om de “nødvendige” forudsætninger er til stede. En sådan vurdering må tage højde for mange forhold. Det er helt centralt, hvilke læringsmuligheder de unge har haft i grundskolen, og hvilken ungdomsuddannelse den unge ønsker at gå i gang med. Hvad der er “nødvendigt”, er således ikke muligt på forhånd at fastlægge definitivt.

De faglige, personlige og sociale kompetencer

I det følgende skitserer vi nogle centrale indholdsmæssige aspekter af de unges faglige, personlige og sociale forudsætninger for at gennemføre en ungdomsuddannelse, som må indgå i vurderingen af deres uddannelsesparathed.

De faglige færdigheder og forudsætninger

En forudsætning for at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse er, at den unges faglige færdigheder i læsning, matematik og naturvidenskab har et vist niveau. Uden disse færdigheder vil vedkommende have svært ved at klare de krav, der stilles på en ungdomsuddannelse, hvad enten det er en erhvervsuddannelse eller en gymnasial uddannelse. For at konkretisere, hvilke forudsætninger de unge bør have for at være uddannelsesparate, har vi valgt at anvende de beskrivelser af funktionelle færdigheder, der er udviklet i PISA. Det er færdigheder, der anses for vigtige for at kunne fungere i dagens samfund, såvel i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet som privat.

Basisfærdigheder i læsning

At læse er afgørende på næsten alle livets områder, også når det drejer sig om at gennemføre en ungdomsuddannelse. I PISA 2006 er den korte definition på læsefærdigheder således:

At være i stand til at forstå, anvende og reflektere over skrevne tekster for gennem dette at opnå sine mål, udvikle sin viden og sine muligheder og være i stand til at deltage i samfundslivet.

Kompetencen opdeles i tre delområder:

- *At finde information:* Eleven kan lokalisere flere forskellige informationer, som hver for sig kan være baseret på flere kriterier. Eleven skal kunne se bort fra konkurrerende information.
- *At fortolke:* Eleven kan forstå hovedindholdet i en tekst, forstå sammenhænge, konstruere eller anvende simple kategorier eller danne sig en mening ud fra en begrænset del af teksten, når informationen her ikke er iøjnefaldende, og der kun kræves simple følgeslutninger.

- *At reflektere og vurdere:* Eleven kan foretage sammenligninger eller trække forbindelse mellem teksten og anden viden eller forklare et aspekt ved teksten ud fra personlig viden og personlige holdninger.

Basisfærdigheder i naturfag

Færdigheder i naturfag defineres i PISA 2006 på denne måde:

Naturvidenskabelig viden og brugen af denne viden til at identificere spørgsmål, tilegne sig ny viden, forklare naturvidenskabelige fænomener og drage evidensbaserede konklusioner om spørgsmål og problemer, der er relateret til naturvidenskab.

De funktionelle færdigheder i naturfag kræver, at eleverne mindst har "tilstrækkelig naturvidenskabelig viden til at give mulige forklaringer i en kendt kontekst eller drage konklusioner baseret på enkle undersøgelser. De er i stand til direkte overvejelse og tolkning af resultater af naturvidenskabelige undersøgelser eller teknologisk problemløsning."

Basisfærdigheder i matematik

Ser vi på færdigheder i matematik, er de i PISA 2003 fastlagt således:

Det enkelte individs evne til at identificere og forstå den rolle, matematik spiller i verden, til at give velfunderede bedømmelser, bruge og engagere sig ved hjælp af matematik på måder, der lever op til de behov, der er, for at det enkelte menneske kan fungere som en konstruktiv, engageret og reflekterende borger.

Funktionelle færdigheder i matematik kræver, at eleverne kan "fortolke og genkende situationer, der ikke kræver flere tolkningsmuligheder. De kan uddrage relevante informationer fra enkelte kilder og gøre brug af en enkel repræsentationstype. Elever på dette trin kan anvende enkle algoritmer, formler og andre rutineprocedurer."

Grundlæggende teknisk-faglige færdigheder

De grundlæggende teknisk-faglige færdigheder, som generelt er vigtige i praktisk-håndværksmæssige

sammenhænge, jævnfør RKA (Realkompetenceafklaring), drejer sig blandt andet om:

- Opgaveforståelse (forstå arbejdsopgavernes karakter og meningen med dem, herunder den mening, som henholdsvis deltager, lærer og kunde tillægger opgaven/produktet).
- At kunne vælge hensigtsmæssig nøjagtighed, metodiske kompetencer (planlægge, systematisere, analysere), organisatorisk kompetence (at kunne se sig selv i den organisatoriske helhed og finde råd og hjælp, når man er i tvivl), være tilpas kvalitetsbevidst, bidrage til opgaveløsning (tage proaktiv del i arbejdsprocessen) og være fagligt stabil.

De personlige færdigheder

Hvori består de personlige færdigheder? Overordnet drejer de personlige færdigheder sig om evnen til at handle i en kompleks verden i forandring. Den unges rolle og fremtid er mindre klar end tidligere. For at give livet mening og for at finde ud af, hvor han/hun passer ind, må den unge skabe sin egen personlige identitet. Og denne proces

med at skabe identitet og mening med livet er for flere og flere en livslang proces – en livslang læringsproces. Personlige færdigheder drejer sig blandt andet om, at man har en positiv selvopfattelse og evner at omsætte sine behov og ønsker i handling.

Personlige færdigheder, se primært RKA, handler blandt andet om:

- *Selvtillid*: evne til at sætte sig mål og vilje til at fastholde og nå sine mål. Evne til at lære af sine fejl og evne til at håndtere modgang gennem tro på egne evner.
- *Evne til at vælge* og træffe beslutninger, at reflektere over egne og andres handlinger og følelser i en given sammenhæng. At kunne vurdere egne evner, muligheder og begrænsninger realistisk i en given sammenhæng samt at kunne vurdere og korrigere egne evner, færdigheder og læringsstrategier.
- *Selvkompetence* drejer sig om at have god kontakt til de følelser og stemninger, der rører sig i en, til kropsreaktioner, motiver og behov. At kunne skelne mellem, hvad der er vigtigt og mindre vigtigt for en

selv. At kunne handle i sociale sammenhænge ud fra denne skelnen, jævnfør handlekompetence.

- *Handlekompetence* er ligeledes en væsentlig personlig evne: at handle og følge op på beslutninger, at virkeliggøre sine beslutninger, blandt andet ved at leve op til de forventninger, ens beslutning har affødt hos andre: møde til tiden, aflevere opgaver, ordentlig opførsel, at forstå de direkte og indirekte konsekvenser af deres handlinger. At forsvare og kæmpe for ens beslutninger og handlinger samtidig med, at den sociale sammenhæng, man er i, medtænkes.

Det er fælles for de personlige evner, færdigheder og kompetencer, at den måde, de kommer til udtryk på, hænger sammen med givne situationer og de mennesker, man er sammen med, det vil sige med konteksten.

De sociale færdigheder og forudsætninger

Sociale færdigheder og forudsætninger er afgørende for at kunne fungere i det moderne samfund, også fordi de sociale kompetencer har stor betyd-

ning for de unges identitetsskabelse og læring. Sociale kompetencer er med lidt forskellige formål defineret i flere forskellige sammenhænge, jævnfør DeSeCo, RKA og NKR (Det Nationale Kompetenceregnskab). Vi har valgt at anvende denne definition fra NKR:

Social kompetence handler basalt set om at kunne indgå i gensidigt givende og konstruktive relationer med andre mennesker og om at kunne udtrykke egne og aflæse andres følelser. Social kompetence kommer for eksempel i spil i samarbejds-, forhandlings- og konfliktløsningssituationer.

Således kan social kompetence defineres som menneskers evne til at skabe støttende og konstruktive relationer og kontakter til andre mennesker og være i stand til at udtrykke sine egne og forstå andre menneskers følelser.

Eksempler på sociale kompetencer – her i høj grad inspireret af RKA – er:

- *Relationskompetencer*: evnen til at etablere, udvikle og fastholde nuancerede relationer til andre deltagere i værkstedet, læreren og vejlederen med flere.
- *Evne til at indgå i forpligtende fællesskaber*: Her tænkes såvel på det at opleve sig som forpligtiget til at bidrage til arbejdsfællesskabets opgaveløsning som det at bidrage til fællesskabets opretholdelse.
- *Evne til at indgå i demokratisk funderede fællesskaber*: fra det nære fællesskab (elevrådet, værkstedet) til de store fællesskaber (kommune, stat, EU og verdenssamfundet).
- *Empati*: indlevelse i en anden persons følelser, tanker, motiver, behov og hensigter – ud fra den position, den anden har.
- *Lede og tage følgeskab*: at tage henholdsvis lederskab og følgeskab (indordne sig under andres ledelse) i værkstedet.
- *Konfliktåndtering*: at håndtere konflikter mellem sig selv og en anden/ andre på en sådan måde, at man

tager hensyn til såvel sig selv som den/de andre på en ikke-konflikt-eskalerende eller -selvudslettende måde.

Konklusion

Om en ung er uddannelsesparat, må vurderes ud fra den unges færdigheder og de muligheder, den unge har haft for læring, når man tager den unges forudsætninger i betragtning. Har den unge haft mulighed for at opleve at kunne mestre faglige, personlige og sociale udfordringer?

Afgørende for vurderingen af uddannelsesparathed er, om den unge har lyst til at lære, kan motiveres til uddannelse, samt om den unge har de nødvendige grundlæggende faglige, personlige og sociale færdigheder.

Det er ikke alene grundskolens opgave at bidrage til de unges almene faglige, personlige og sociale færdigheder. Det er også en opgave, der påhviler vore ungdomsuddannelser. Vurderingen af uddannelsesparathed skal dels tage afsæt i de forudsætninger for læring, de unge med forskellige forudsætninger har haft i grundskolen. Dels

tage højde for ungdomsuddannelsernes krav og bidrag til de unges almene færdigheder. Der er tale om en helhedsvurdering, hvor der ikke kan tages udgangspunkt i universelle nødvendige færdighedskrav. Der kan heller ikke trækkes en skarp grænse mellem grundskolens og ungdomsuddannelsernes bidrag til de opvoksede generationers almene faglige, personlige og sociale kompetencer.

Litteratur

DeSeCo: <http://www.deseco.admin.ch/>.

Egelund, Niels (red.) (2007): *PISA 2006 – Danske unge i en international sammenligning*. AKF, DPU og SFI.

Jensen, Torben Pilegaard m.fl. (2009): *Unge frafald på erhvervsskolerne – Hvad gør de "gode skoler"*. AKF, arbejdsrapport, København, AKF.

Laursen, Per Fibæk (2010): *Hånd og hoved i skolen – værkstedspædagogik for praktisk orienterede elever*. Dafolo A/S.

Mejding, Jan (red.) (2004): *PISA 2003 – Danske unge i en international sammenligning*. AKF, DPU og SFI.

NKR: *Det Nationale Kompetenceregnskab*, Undervisningsministeriet (2005), hovedrapport.

RKA: *RealKompetenceAfkøling*, <http://www.realkomp.dk>.

Undervisningsministeriet (2009): *Fælles Mål*.

Undervisningsministeriet (2010a): Bekendtgørelse om uddannelsesparathedsvurdering, uddannelsesplaner og procedurer ved valg af ungdomsuddannelse. Bekendtgørelse nr. 874 af 7. juli 2010.

Undervisningsministeriet (2010b): Bekendtgørelse af lov om folkeskolen. Lovbekendtgørelse nr. 998 af 16. august 2010.

Undervisningsministeriet (2010c): Bekendtgørelse af lov om uddannelsen til studentereksamen (stx) (gymnasie-loven). Lovbekendtgørelse nr. 860 af 2010.

Undervisningsministeriet (2010d): Bekendtgørelse af lov om erhvervsuddannelser. Lovbekendtgørelse nr. 510 af 19. maj 2010.

Eksempler på lokalt samarbejde

Et tæt godt samarbejde mellem de lokale UU'er, uddannelsesinstitutioner og grundskoler er helt nødvendigt for at få en fælles forståelse af uddannelsesparathed, og hvordan man skal vurdere det – i sidste ende til gavn for de unge.

UU Århus og UU Vestegnen var nogle af de første til at etablere samarbejdet om kriterier for uddannelsesparathed. Begge steder har lagt vægt på at være proaktive og opnå en konsensus om vurderingerne med de lokale samarbejdspartnere. Og begge steder har i første række fokuseret på erhvervsuddannelserne, som der ikke tidligere har været en vurdering til. De gymnasiale uddannelser har man taget i anden omgang.

Selv om der er mange ligheder i de resultater, man er nået frem til, er man gået ganske forskelligt til værks de to steder: UU Århus har valgt en bottom-up metode, mens UU Vestegnen er gået frem top-down. Der kan være mange andre modeller for det lokale samarbejde, og de to eksempler nedenfor skal ikke opfattes som andet end inspiration til dem, som endnu ikke er kommet så langt.

Skole

Samarbejde om uddannelsesparathed i Københavnsområdet

I Københavnsområdet er UU Vestegnen sammen med regionens øvrige UU'er samt alle erhvervsskoler og gymnasierne i UU Vestegnens område gået sammen om at finde frem til et fælles udgangspunkt for en forståelse af uddannelsesparathed. Det har været vigtigt for uddannelsesvejlederne fra starten at få en forpligtende dialog med kommuner og uddannelsesaktører om, hvad de abstrakte begreber dækker, med det formål at opnå en fælles forståelse af især sociale og personlige kompetencer og forudsætninger for ungdomsuddannelse.

I praksis har der været tale om en række møder mellem UU-cheferne og cheferne for uddannelsesstederne. Man ville udvikle en fælles definition på uddannelsesparathed for at opnå en konsensusramme på begreberne: faglige, sociale og personlige forudsætninger.

Der skulle imidlertid ikke mange møder og diskussioner til, før det stod klart, at det var en næsten umulig

opgave at lave målbare indikatorer på personlige og sociale kompetencer og forudsætninger. Samtidig gav især erhvervsuddannelserne næsten enstemmigt udtryk for, at de kunne få alle unge igennem et grundforløb, når blot motivationen var til stede.

Resultatet af arbejdet bærer præg af, at vurderingskriterierne er udviklet i et tværfagligt forum. Man har ikke ønsket screeningsværktøjer eller afkrydsningsskemaer, men i stedet vægtet anerkendelse og respekt for de unge og deres kompetencer og potentialer højt.

På UU Vestegnen har ledelsen lagt en strategi for udfoldning af de kriterier for uddannelsesparathed (også kaldet opmærksomhedspunkter – se nedenfor), som man er nået frem til på regionalt niveau:

- En hierarkisk formidlingsstrategi over for folkeskolerne, startende med de kommunale skolechefer, herefter skolelederne og endelig de pædagogiske råd, der bliver orienteret af vejlederne.

- En aktiv formidling til borgerne: forældrene og de unge. Man er så småt i gang med introduktionsmøder for forældrene, hvor også opmærksomhedspunkterne bliver præsenteret og forklaret. Her lægger man vægt på, at også forældrene skal se uddannelsesparathed som en mulighed for de unge, der har behov for ekstra støtte.
- Opkvalificering af vejlederne i forhold til vurdering af uddannelsesparathed samt formidling af kriterier, regler og proces. Ledelsen i UU Vestegnen anser vurderingen af uddannelsesparathed for at være en myndighedsopgave med indbyggede interessekonflikter og mener, at det vigtigt, at vejlederne får rammer og retning for at udøve deres skøn. Konkret har man derfor gennem længere tid haft emnet på programmet til de ugentlige vejledermøder, hvor også tvivlsspørgsmål, interessekonflikter mv. er blevet diskuteret.

Resultatet

UU Vestegnen har opstillet principper for vurdering af uddannelsesparathed:

1. Forståelse af uddannelsesparathed skal tage udgangspunkt i en række overvejelser, der er afstemt i fællesskab af uddannelsesaktøren og UU.
2. Vurderingen skal differentieres i forhold til erhvervsuddannelse og gymnasial uddannelse.
3. Betydningen af begrebet uddannelsesparathed i forhold til sociale og personlige kompetencer skal – så vidt det er muligt – have samme vurderingsgrundlag og definitioner i både grundskoler, UU, erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser.
4. Vurderingen skal være en helhedsvurdering, der indbefatter overvejelser vedrørende den unges faglige, sociale og personlige kompetencer, herunder motivation for at deltage i en ungdomsuddannelse.
5. Vurderingen af den unges uddannelsesparathed skal tage udgangspunkt i en generel vurdering i forhold til elevens muligheder for at kunne gennemføre en erhvervsuddannelse eller gymnasial uddannelse.
6. At vurdere den unges uddannelsesparathed skal til enhver tid tage udgangspunkt i en anerkendelse af den unges potentialer og muligheder.
7. At vurdere den unges uddannelsesparathed skal (efter implementeringsfasen) være en proces, der starter allerede i 8. klasse, således at den unge over tid og i overensstemmelse med uddannelsesplanen bliver afklaret og i stand til at påbegynde en ungdomsuddannelse ved grundskolens afslutning.
8. De nævnte begreber skal til enhver tid betragtes som opmærksomhedspunkter og må ikke anvendes som en screeningsmodel.

Det regionale samarbejde førte til følgende fire overordnede og generelle kriterier som grundlag for den endelige vurdering:

- Den unge vil deltage og har lyst til læring og uddannelse
- Den unge har kendskab til uddannelsen
- Den unge har et relevant fagligt fundament og basale læringsfærdig-

heder

- Den unge kan møde op og har lyst til at bidrage til fællesskabet på uddannelsesinstitutionen.

Den endelige vurdering følges op af overvejelser om elevens faglige, sociale og personlige kompetencer ud fra en række aspekter – de såkaldte opmærksomhedspunkter:

Opmærksomhedspunkter **Faglige forudsætninger**

Vurdering af elevens faglige forudsætninger er en generel vurdering, der skal differentieres i forhold til erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser. Der skal samtidig være en vurdering af elevens basale læringspotentiale og basale læringsfærdigheder. I vurderingen indgår aflagte prøver i folkeskolen, ligesom behov for specialundervisning og specialpædagogisk støtte undersøges.

Sociale og relationelle forudsætninger

Samarbejdsevner er et væsentligt element i elevens sociale forudsætninger: Hvordan indgår man i skiftende grupper og agerer i forskellige sociale sammenhænge? Elevens sproglige

og verbale attituder betyder ligeledes noget, ligesom muligheden for opbakning og støtte fra familie eller andet netværk må vurderes.

Personlige forudsætninger

De personlige forudsætninger handler om ansvarlighed, herunder evnen til at tage ansvar for sig selv. Hvor stor selverkendelse har eleven, og er han/hun bevidst om sine egne evner?

Engagement og selvstændighed har også betydning. Kan eleven møde frem, er han/hun vedholdende, mobil og fleksibel? Endelig er elevens fremtoning og hygiejne et element, der indgår i en helhedsvurdering.

Udviklingsprojekt om uddannelsesparathed i UU Århus

UU Århus igangsatte i juli 2010 et udviklingsprojekt med henblik på at fastlægge et sæt konkrete kriterier for vurdering af uddannelsesparathed.

Et væsentligt udgangspunkt for udviklingsprojektet var at definere vurderingskriterierne ud fra den kontekst, uddannelserne udgør. Man lagde vægt på, at kriterierne afspejler den praksis og de krav, der udfoldes på uddannelsesinstitutionerne. UU Århus valgte denne fremgangsmåde for at give en større vægt i valideringen af kriteriernes anvendelighed i forhold til uddannelserne, selv om det måske havde været muligt at nå frem til dem ud fra vejledernes erfaring alene.

Langt den største og i vurderings-sammenhænge mest uudforskede del har været erhvervsuddannelserne. UU Århus har derfor gennemført en "Tour de EUD" med besøg på stort set alle erhvervsuddannelser/indgange i Århus. I efteråret 2010 gennemføres en tilsvarende tur til gymnasie- og hf-området. Begge de to ture følges op

med fælles møder med uddannelsesstederne, hvor de endelige kriterier bliver diskuteret og fintunet.

Målet med besøgene var at indsamle flest mulige udmeldinger fra uddannelserne om, hvad det kræver at være uddannelsesparat på en specifik uddannelse eller indgang. UU var interesseret i at foretage undersøgelsen blandt de medarbejdere på uddannelserne, der var så tæt på den uddannelsesmæssige basisydelse som muligt, så den viden, de kunne bidrage med, ville være konkret knyttet til uddannelsernes praksis.

De enkelte møder blev gennemført som en række semistrukturerede gruppeinterviews. Interviewet blev rammet ind af et mindmap, der dermed også var den primære dataindsamlingsmetode. Mindmappet tog udgangspunkt i de hovedområder, som ifølge den nye lovgivning skal danne grundlag for vurderingerne: faglige, sociale og personlige kompetencer.

En synliggørelse af de krav, der stilles til den unge, vil give den unge mulighed for at afkode de eksisterende, men ofte usynlige sociale sorteringsproces-

ser. Det vil gøre det lettere for de grupper af unge, der ikke umiddelbart kan aflæse koderne. UU Århus ønskede, at vurderingskriterierne blev så konkrete og eksplicitte, at de unge kan forholde sig til, hvad der kræves af dem. Det vil også give mulighed for at anvende kriterierne aktivt og mere vejledningsorienteret i arbejdet med eleverne i grundskolen.

Derfor var det allerede i interviewfasen hensigten ikke at lade sig nøje med generelle begreber som for eksempel ansvarlighed eller selvstændighed, men at spørge dybere ind for at få konkretiseret det enkelte begreb: Hvad menes med ansvarlig? Hvordan giver det sig udslag? Eksempler? Her gav mindmappingmetoden en god mulighed for at kombinere det associerende og springende med en systematisk konkretisering af de enkelte udsagn.

På denne måde er der indsamlet en stor mængde kriterier fra de enkelte uddannelser. Kriterierne blev herefter systematiseret og udvalgt ud fra, hvor hyppigt de er nævnt, samt hvor stærkt de understreges. Udsagnene blev grupperet tematisk og kondenseret med henblik på at danne udgangs-

punkt for parathedsvurderinger på erhvervsuddannelsesområdet. Efter de afsluttende møder med uddannelsesinstitutionerne er kriterierne justeret og udgør nu en tjekliste for vejlederne til vurderingen af uddannelsesparathed.

Resultatet: uddannelsesparathed til erhvervsuddannelser – opmærksomhedspunkter

Fagligt

Fagligt vurderes bredt og særligt i forhold til fagene dansk, matematik, engelsk, fysik og it.

Personligt og socialt

Generelt er det væsentligt at vurdere, om den unge efter et kortere eller længere grundforløb vil være i stand til at varetage et arbejde eller en praktikplads. Et fritidsjob kan være en god indfaldsvinkel til at lære dette.

Personlige kompetencer

Ansvarsfuldhed kan for eksempel vise sig ved, at eleven afleverer sine opgaver til tiden, laver sine lektier og har relevant skolemateriale med.

Stabilitet drejer sig om, hvorvidt eleven møder til tiden, bliver undervisningstiden ud og ikke har fravær i et problematisk omfang.

At eleven arbejder selvstændigt, kan vise sig ved, at han/hun kan løse opgaver selv og arbejde uden overvågning. Initiativ er også en indikation på selvstændighed.

Vedholdenhed handler om at koncentrere sig om undervisningen eller om en opgave gennem en hel lektion. Det kan også vise sig ved, at man laver de mindre spændende opgaver.

Det er også en personlig kompetence, når eleven deltager aktivt i undervisningen og indgår i diskussioner i klassen samt kan modtage en kollektiv besked. I nogle sammenhænge vil det være en kompetence at undlade at bruge sms eller sociale internetsider i undervisningstiden.

Motivation bør bygge på viden, for eksempel fra brobygning. Det er en betydningsfuld personlig kompetence, der kan vise sig ved, at eleven udviser en nysgerrighed og lyst for uddannel-

sen. Det er også vigtigt, at man forstår forholdet mellem teori og praksis i uddannelsen.

Sociale kompetencer

Samarbejdskompetencer drejer sig om at kunne løse opgaver eller problemer sammen med andre, samt at man kan hjælpe andre og selv modtage hjælp.

At vise respekt for andre handler om at kunne acceptere og arbejde sammen med forskellige slags mennesker, og at man kan lytte til andre.

Endelig er det en vigtig social kompetence, at man kan aflæse forskellige situationer og handle i overensstemmelse hermed, samt at man udviser forståelse for andre mennesker.

Cases om uddannelsesparathed

I langt de fleste tilfælde vil der næppe være tvivl om en positiv vurdering af uddannelsesparathed, og i enkelte tilfælde vil en negativ vurdering være oplagt. Det er imidlertid tvivlstilfældene, der kan være interessante at se nærmere på. Det kan de følgende cases medvirke til at illustrere.

Vurderingen af uddannelsesparathed skal altid være en helhedsvurdering af den enkelte, konkrete unge i en skole- og uddannelsesmæssig sammenhæng, med udgangspunkt i om eleven har de faglige, personlige og sociale forudsætninger, der er nødvendige for at påbegynde og gennemføre en erhvervsuddannelse eller en gymnasial uddannelse.

er der givet nogle bud på, hvad der kunne være godt for den unge, og hvad man med fordel kunne tage op i vejledningen. Om det så skal være tilbud, der gives i forbindelse med en vurdering som ikke-parat, eller om det er alternative idéer, den unge skal udfordres med – den vurdering gives ikke her.

En case er altid en forenkling, men kan alligevel belyse nogle problemstillinger og være udgangspunkt for en faglig diskussion. Derfor kan man ikke give en facitliste til casene, der giver det endelige svar: uddannelsesparat eller ikke.

Derimod er hver enkelt case forsynet med nogle overvejelser, dels om hovedproblematikkerne for den unge, dels om de aspekter, som man kunne undersøge nærmere. Endelig

Nicolas

Nicolas er 15 år og går i 9. klasse. Han har været meget i tvivl om, hvad han skal fortsætte med efter 9. klasse. Hans forældre er enige om, at han skal have en uddannelse, men de har ikke kunnet hjælpe ham. De kommer begge oprindeligt fra Libanon og har ikke rigtigt overblik over det danske uddannelsessystem.

Han overvejer teknisk skole, men han ved ikke, hvilken indgang han skal vælge, og han ved heller ikke, om han kan gennemføre en uddannelse. Han er ordblind og har svært ved mange af fagene i skolen. Derfor har han også temmelig dårlige karakterer i alle fag.

Så mest af alt ville han ønske, at han kunne komme til at dyrke sin største

interesse, fodbold, endnu mere. Det meste af Nicolas' fritid går allerede med at spille fodbold, og han arbejder som hjælpetræner i sin klub. Det var også en af dem fra klubben, der hjalp ham med at komme i erhvervspraktik på et autoværksted her i 9. klasse. Det var han rigtig glad for, for han oplever, at det kan være svært at finde praktikplads eller arbejde, når man ikke er "rigtig" dansker, som han siger. Sporten betyder alt for ham, og hans største drøm er at gøre karriere som professionel fodboldspiller.

I skolen ville Nicolas gerne kunne tage sig mere sammen, men han keder sig tit og synes, det er svært at koncentrere sig og følge med. Hans ordblindhed har gjort ham usikker på, om skolen nogensinde bliver noget for ham, og om han kan gennemføre en uddannelse. Han tvivler på, om han kan klare teknisk skole på grund af sine faglige problemer, men når nu han skal vælge, vil han gerne være mekaniker. Han har forhørt sig på autoværkstedet, men de har ikke plads til nye elever i år, og heller ikke henvendelse til andre værksteder har givet bid. Så han kan ikke starte med en uddannelsesaftale.

Som uddannelsesønske har Nicolas derfor skrevet: Bil, fly og andre transportmidler.

Overvejelser

Nicolas har været i erhvervspraktik på et autoværksted, og han har

været opsøgende i forhold til at kunne kombinere brobygning med en ulønnet praktik på et autoværksted. Han er motiveret for uddannelsen til automekaniker, og han har vist et drive. Hans baggrund som hjælpetræner har desuden givet ham gode personlige og sociale kompetencer.

Hans svage faglige fundering og hans ordblindhed skal undersøges nærmere med skolen. Det er også vigtigt at vurdere, hvordan han fungerer i klassen. Det virker som om, at han har svært ved at koncentrere sig, og at han – måske af den grund – ikke er vedholdende.

Han frygter, at der er meget teori i uddannelsen, og at han måske kan få problemer her. Hans usikkerhed kan betyde noget i forhold til den nye skole.

Det er vigtigt, at der bliver støttet op om det drive, Nicolas allerede har vist. Der kan være flere muligheder for Nicolas: produktionsskole, trainee, ny mesterlære, grundforløb med valgfri undervisning eller måske 10. klasse. En it-rygsæk vil være en god støtte som led i en erhvervsuddannelse.

Jakob

Jakob er 15 år og går i 9. klasse.

Jakobs karakterer er generelt på det jævne og derunder. Ingen af fagene ligger helt i top, men heller ingen er i bunden af skalaen. Matematik og fysik/kemi er de fag, han er bedst i. Han har haft tysk siden 7. klasse, men det er bestemt ikke hans yndlingsfag for nu at sige det pænt.

Jakob fortæller, at hans forældre, der begge har lange uddannelser og velbetalte job, gerne vil have, at han fortsætter i gymnasiet, hvor også begge hans søskende går. Så hele det

sidste år har de været på nakken af ham, for at han skulle forbedre sine karakterer. Han synes selv, at han har knoklet rigtig meget, og han har også droppet sit job som flaskedreng efter nytår, men indtil videre har det ikke rigtig vist sig i karakterbogen.

Jakob vil gerne være ingeniør, så han skal jo videre i en gymnasial uddannelse. Men han er selv i tvivl, om det lige skal være stx. Han har hørt, at der er mere projektarbejde på htx – og det frister ham. Han kan godt lide det sociale i grupperne, for nogle gange kan han godt have svært ved at tage sig sammen, når han skal lave store opgaver alene. Nogle af hans venner har sagt, at htx er nemmere end stx, og han ved, at htx giver adgang til de samme uddannelser. Så måske det er en mulighed?

Hans bedste ven har fået uddannelsesaftale som tømrer, og også de fleste andre af hans venner vil fortsætte med en erhvervsuddannelse. Men Jakob mener ikke, at en erhvervsuddannelse rigtigt er noget for ham – eller i det hele taget er noget.

Jakob har i sin uddannelsesplan skrevet htx som sin første prioritet og stx som sin anden.

Overvejelser

Jakob ligger fagligt på det jævne, men klarer sig især godt i matematik og fysik/kemi. Han er motiveret til

en ungdomsuddannelse ud fra sit ønske om at blive ingeniør, og den motivation vil kunne være drivkraft i forhold til en forøget arbejdsindsats på en gymnasial uddannelse. Desuden har han et stærkt netværk.

Hvordan fungerer Jakob i skolen? Hvad er hans stærke og svage sider, og hvordan er hans adfærd? Han trives tydeligvis socialt, men gør han det også fagligt? Det er selvfølgelig vigtigt i forhold til hans valg af htx, at han er glad for matematik, men han har nok urealistiske forventninger til gruppearbejdet, hvor han ikke vil kunne køre friløb på htx.

I vejledningen vil det være oplagt at tale mere om erhvervsuddannelse for at ændre hans indstilling og informere ham om, at erhvervsuddannelse kan være en alternativ vej til den ønskede ingeniøruddannelse. Et eux-forløb kan også være en mulighed. Måske skal Jakob udfordres lidt med hensyn til, om stx er det, han selv ønsker – eller det mest er forældrene?

Vil det være relevant at vejlede ham til at tage en anden vej for at prøve dette af og også for at blive stærkere fagligt? Kan 10. klasse, eventuelt på en efterskole, være en mulighed? Her kan han lære at stå lidt mere på egne ben. Mere brobygning kunne også være en mulighed.

Emma

Emma er 15 år og går i 10. klasse på en efterskole, hvor hun har gået siden 9. klasse.

Emma har i hele sit skoleforløb haft mange konflikter både med lærerne og de andre elever i skolen, selv om det er blevet lidt mindre det seneste år. I folkeskolen blev hun mobbet gennem flere år, og hun er meget træt af at gå i skole. Hendes bedste veninde kommer fra en stærkt belastet baggrund, og sammen dannede de front mod de andre elever og lærerne i skolen.

Når Emma er hjemme på weekend, hænger hun og veninden ud med nogle lidt ældre unge – hun fortæller, at flere af dem tager stoffer og ofte havner i ballade og slåskampe.

Emma har svært ved at se nogen muligheder for sig selv. Hun er skoletræt og interesserer sig ikke rigtigt for noget. Hendes far, der er uddannet skibsassistent, har været ude for en arbejdsulykke og kan ikke arbejde. Det har påvirket stemningen derhjemme meget, og Emma fortæller, at det var en lettelse at begynde på efterskolen i 9. klasse. Men hun har svært ved at koncentrere sig om det, der foregår i timerne. Hun har ellers prøvet at tage sig sammen her i 10. klasse, og det er da også blevet lidt bedre. Hendes karakterer er efterhånden helt oppe på 4 både i dansk og engelsk.

Heldigvis har Emma tæt kontakt til en af skolens lærere, som prøver at støtte og hjælpe hende, så selv om hun

næsten ikke kan vente med at blive færdig med skolen, kan hun godt blive bange for, hvad der skal ske, når hun ikke længere går på skolen og mister kontakten til læreren. Hvem skal hun så gå til, når det hele brænder på?

Hun har før haft det med at hænge alt for meget ud i byen sammen med de forkerte, når hun syntes, det hele blev for svært. Og hun er bange for, at det vil ske igen, når hun efter ferien skal et nyt sted hen.

Emma ved ikke helt, hvad hun skal, men overvejer enten frisør eller det merkantile grundforløb, fordi hun måske godt kunne tænke sig at stå i butik. Hun hælder mest til frisør, fordi hun tænker, at handelsskolen er for “skoleagtig”, men der skal man vist have en praktikplads, og det ved hun ikke rigtigt, hvordan man får.

I sin uddannelsesplan har Emma skrevet frisør som første prioritet og som anden prioritet den merkantile indgang.

Overvejelser

Emma er motiveret til at begynde på en uddannelse, og hun klarer sig bedre fagligt, efter at hun er startet på efterskole. Fagligt er hun parat til en erhvervsuddannelse, men tilsyneladende magter hun ikke skolen så godt. Det bør nok undersøges nærmere med skolen.

Noget kunne tyde på, at Emma har brug for vejledning i forhold til ud-

dannelsesvalget. Ønskerne på hendes uddannelsesplan virker tilfældige – men er de det? Og ved Emma nok om frisøruddannelsen og det merkantile grundforløb?

Vil et produktionsskoleophold være godt for Emma? Hun kan her få styrket sine sociale kompetencer, få nye venner, mere vejledning og – gennem brobygning eller praktik – et bedre indblik i, hvad det vil sige at være frisør og stå i butik. Og hun vil kunne forbedre sine skolekendskaber. Eller vil hun med mentorstøtte være i stand til at klare en erhvervsuddannelse og i virkeligheden opleve et skoleskift som noget positivt?

Kasper

Kasper er 16 år og går i 10. klasse.

Kasper flyttede på institution, "flyttede hjemmefra", som han selv beskriver det, som 12-årig på grund af problemer på hjemmefronten. Hans mor er på førtidspension, og der havde været flere voldsomme konflikter med stedfaren, fordi han mente, at Kasper var kommet ind i det gale miljø og befandt sig på et skråplan. I dag er der gået halvandet år, siden han så sine forældre sidst, og han har heller ikke nogen tæt kontakt til hverken sine hel- eller halvsøskende.

Han har været inde omkring flere forskellige skoler, også specialskoler. Ingen steder har det fungeret særlig godt, fordi han ret hurtigt er raget uklar med de voksne. Kasper er generelt

ret hurtig til at forstå tingene og slet ikke dårlig i dansk og matematik, hvor han har gode karakterer. Når de øvrige karakterer er på det jævne, skyldes det mest, at han har pjækket så meget.

Kasper er god til at få noget fra hånden, når det ellers interesserer ham. Han har lige haft et arbejde på et diskotek, hvor han virkelig følte, at han havde succes med det, han lavede. Der kunne de også håndtere, at han blev lidt grov i det indimellem. Men da det gik ned ad bakke for diskoteket, var han en af de første, der blev fyret. Der var også noget med, at chefen opdagede, at Kasper på et tidspunkt blev involveret i noget handel med forskellige stoffer.

Tidligere har Kasper lavet mange forskellige ting og sager – stjålet biler og den slags. Det meste har dog været drengestreger, og han siger selv, at han er færdig med den slags nu. Kasper har tit rigtig meget energi, og i perioder ryger han en del hash for at kunne styre sig. Han har også prøvet noget amfetamin, men det er han gået væk fra igen. Senest har han fået at vide, at han har ADHD.

Kasper har en drøm om at komme til at lave noget med mad. Han elsker mad og er god til at lave det. Men tanken om at tage en uddannelse er ikke lige det, der fylder allermost for Kasper.

Kasper har ønsket indgangen Mad til mennesker og uddannelsen gastronom i sin uddannelsesplan.

Overvejelser

Kasper klarer sig fagligt nogenlunde og er hurtig til at forstå og sætte sig ind i de ting, der interesserer ham. Han har vist ansvar og drive i sin fritid, og det vil være en styrke og hjælp for ham i forbindelse med en uddannelse, som interesserer ham. Gennem sit fritidsjob har han udviklet kompetencer, som kan komme ham til gode i en uddannelse.

Kasper har helt klart et potentiale, og han ønsker en uddannelse som gastronom. Han har tilsyneladende først for nylig fået sin ADHD-diagnose, og det er vigtigt, at hans medicinering gør ham stabil, hvis han skal kunne gennemføre en uddannelse. Kasper har vanskeligheder med sine sociale kompetencer, især i forhold til voksne, og han har intet personligt netværk.

Det er et problem for Kasper at indordne sig og modtage instrukser – han rager tit uklar med de voksne.

Kan et ophold på et skoleskib eller en produktionskole, gerne med et kombinationsforløb med mad-/køkkenområdet, være en idé? Kasper kan desuden have gavn af en voksen mentor, som kan støtte ham undervejs og holde ham på sporet. Ny mesterlære kunne eventuelt være en mulighed for Kasper, som tilsyneladende trives i et hektisk køkkenmiljø. Hvis der her var en voksen, som kunne fungere som mentor for Kasper, var det en mulighed.

Isabella

Isabella er 16 år og går i 10. klasse.

Hun bor sammen med sin mor og sin lillebror, der er meget yngre end hende. Moren har været psykisk syg, hendes humør svinger meget, og hun må i perioder tage medicin for det. Faren ser Isabella kun yderst sjældent, og han har i det hele taget været temmelig fraværende i hendes liv, siden han blev skilt fra moren.

Isabella har ondt af sin lillebror, fordi der ikke er nogen til at tage sig af

ham, når moren er syg. Og så føler Isabella sig ansvarlig for at passe ham, også selv om det betyder, at hun ikke kan komme i skole. Derfor har hun meget fravær i skolen og har svært ved at koncentrere sig om det, der foregår. Det afspejler sig også i hendes karakterer, hvor hjemkundskab er det eneste fag, hvor hun har fået over 02. I det hele taget siger skolen hende ikke så meget – der er så meget andet i hendes liv, som hun skal forsøge at holde styr på.

Isabella har en kæreste, der er holdepunktet i hendes tilværelse. Hun ville rigtig gerne flytte hjemmefra og sammen med ham, men hun er nødt til først at skaffe nogle penge, og det er ikke rigtig lykkedes for hende at få et job endnu. Hun fik for nylig et job i den lokale brugs, men det var svært for hende at overholde aftalerne, så det røg igen.

Isabella skylder nogle penge væk, så flere af hendes venner synes ikke, de kan regne med hende mere. Så Isabella oplever lige nu, at hun er ved at drukne i problemer, og hun har svært ved at holde styr på det hele. Så det med skole, ja, det kommer altså i sidste række.

Isabella har haft svært ved at bestemme sig for et uddannelsesønske, som hun kunne skrive i sin uddannelsesplan. Hun er endt med at skrive merkantilt grundforløb, da hun fra

nogle veninder har hørt, at det skulle være o.k., og at lærerne er meget søde og hjælpsomme.

Overvejelser

Der er meget i Isabellas liv, der står i vejen for en uddannelse: Hun føler sig tynget af de mange problemer på hjemmefronten, hvor hun påtager sig et alt for stort ansvar. Hun klarer sig dårligt fagligt i skolen og har meget fravær. Alt dette blokerer for motivation, energi og evne til at begynde på en uddannelse.

Isabella har brug for et løft i forhold til sin skolegang og sit faglige niveau. En mulighed er en produktionsskole, hvor hun kan få opbakning til at komme videre i sit liv og finde energi til at starte på en ungdomsuddannelse. Med den som basis kan egu senere være en mulighed, hvis der er brug for et alternativ til erhvervsuddannelse.

Andre muligheder kan være de særtilbud, der findes lokalt, hvor for eksempel normalt begavede unge, der har det svært i skolen, kan finde et trygt miljø og gradvis blive sluset ud, når de er parate. Mentorstøtte er også relevant, men Isabellas problemer er så massive, at det også må overvejes at inddrage socialforvaltningen med henblik på mere udstrakt støtte.

Begrundelser for vurdering af uddannelsesparathed

Nedenfor gives nogle eksempler på, hvordan en begrundelse for vurderingen af en elevs uddannelsesparathed kan formuleres.

Konklusionen på vurderingen anføres i uddannelsesplanen med en markering i rubrikken “Eleven vurderes uddannelsesparat” eller “Eleven vurderes ikke-uddannelsesparat”. Markeringen er knyttet enten til de gymnasiale uddannelser, til erhvervsuddannelserne eller i visse situationer til begge. Der skal alene gives en begrundelse, hvis en elev vurderes ikke-uddannelsesparat. Begrundelsen skal være fyldestgørende, kort og præcis.

Ved vurderingen af elevens uddannelsesparathed skal vejlederen lægge til grund, at eleven vil få den nødvendige støtte på ungdomsuddannelsen til at gennemføre uddannelsen. Om en elev, som har et handicap eller andre vanskeligheder, der kan sidestilles hermed, kan antages at have behov for specialundervisning eller anden specialpædagogisk bistand, må ikke indgå i bedømmelsen af, om eleven kan erklæres uddannelsesparat.

Forhold i en i øvrigt positiv vurdering, der har givet anledning til tvivl om en elevs uddannelsesparathed til en erhvervsuddannelse, og som er drøftet med elev og forældre, kan anføres som en kommentar i uddannelsesplanen. For eksempel kunne følgende kommentar, som vil have betydning for modtagelsen af eleven på erhvervsuddannelsen, anføres:

E har gennem 8. og 9. klasse haft meget fravær, og der har af og til været disciplinære problemer i skolen. Der har derfor været arrangeret særligt tilrettelagte undervisningsforløb for E med erhvervspraktik og brobygning. Under disse forløb har der ikke været noget at udsætte på fremmødet, og der har ikke været disciplinære problemer, tværtimod har der været ros fra praktikværterne, og under bro-

bygningsforløbet synes E at være blevet motiveret for at påbegynde en erhvervsuddannelse. Det vurderes i øvrigt, at E's faglige potentiale er i orden, men at der er visse huller grundet perioderne med fravær. Kommunen har bevilget mentorstøtte i forbindelse med overgangen til erhvervsuddannelsen for at styrke elevens fremmøde.

Vurderingen er afslutningen på en vejledningsproces, som gerne skulle have inddraget de forhold, der kan give anledning til en vurdering af eleven som ikke-uddannelsesparat. De forhold, der lægges til grund i begrundelsen, bør derfor ikke komme som en overraskelse for hverken elev eller forældre. De bør have hørt det før. I tilknytning til vurderingen vil der i uddannelsesplanen være en tekst, der forklarer formålet med, indholdet i og konsekvensen af uddannelsesparathedsvurderingen. Endvidere vil der være en vejledning til elev og forældre om, hvilke muligheder der vil være for at få ændret en vurdering, som de ikke er enig i.

Nedenstående eksempler på begrundelser for vurderingen af uddannelsesparathed tager afsæt i et tænkt scenarie.

Eksempel 1: Eleven har ønsket en erhvervsuddannelse

E er vurderet *ikke-uddannelsesparat* til en erhvervsuddannelse. Der har været forsøgt forskellige initiativer for at motivere E for skolegang og uddannelse, men bestræbelserne findes ikke i tilstrækkelig grad at have båret frugt. E har hverken i skolegang, brobygning eller erhvervspraktik udvist tilstrækkelig motivation for fortsat uddannelse og findes således ikke at have de personlige forudsætninger, der er nødvendige for at påbegynde og gennemføre en af de ønskede uddannelsesretninger.

Eksempel 2: Eleven har ønsket en gymnasial uddannelse

E er vurderet *ikke-uddannelsesparat* til en gymnasial uddannelse. E er meget motiveret for at påbegynde en gymnasial ungdomsuddannelse, og E har ydet en meget ihærdig indsats for at realisere sit ønske herom. E har dog ikke på nuværende tidspunkt

erhvervet de faglige forudsætninger, der er nødvendige for at påbegynde og gennemføre en gymnasial ungdomsuddannelse.

Eksempel 3: Eleven har ønsket en erhvervsuddannelse

E er vurderet *ikke-uddannelsesparat* til en erhvervsuddannelse. E har ikke opnået et niveau i dansk, der vurderes at være tilstrækkeligt til at gennemføre en erhvervsuddannelse. Hertil kommer, at E endnu ikke har opnået tilstrækkelig evne til at indgå i et socialt forpligtende samarbejde, hvilket ofte har givet udslag i udadreagerende adfærd. Eleven findes derfor ikke at have de faglige og sociale forudsætninger, der er nødvendige for at påbegynde og gennemføre en erhvervsuddannelse.

Uddannelsesparathed – et resultat af undervisning og vejledning

Anne Froberg, UU-leder

Siden vejledningen i folkeskolen med vejledningsreformen organisatorisk og ledelsesmæssigt blev “flyttet væk” fra skolen, har diskussionen om, i hvor høj grad og hvordan lærere og vejledere skal samarbejde, været særdeles påtrængende og er blevet ført på mange niveauer.

Samarbejdet mellem lærere og vejledere foregår primært i forbindelse med udskoling af eleverne, og i værste fald foregår det på den måde, at “hver passer sit”, så lærerne tager sig af undervisningen, og vejlederne tager sig af de vejledningsmæssige aktiviteter og sikrer, at udskoling og overgangen til ungdomsuddannelse foregår administrativt gnidningsfrit.

En sådan snæver arbejdsdeling kan imidlertid ikke have været meningen med vejledningsreformen. Det er jo folkeskolens opgave “i samarbejde med forældrene at give eleverne kundskaber og færdigheder, der forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere ...”², og af lovbemærkningerne fremgår det, at “skolen skal forberede alle unge på videre uddannelse efter folkeskolen”.

---

2 Folkeskolens formålsparagraf – første linje

Det er vejledningens opgave yderligere at kvalificere de unges valg, idet det er målet for vejledningen at "bidrage til, at valg af uddannelse og erhverv bliver til størst mulig gavn for den enkelte og for samfundet, herunder at alle unge gennemfører en erhvervskompetencegivende uddannelse"³. Groft sagt skal undervisningen gøre de unge parate til uddannelse – vejledningen skal bidrage til, at de vælger den "rigtige" uddannelse.

Men de unge mennesker, det hele handler om, er jo ret ligeglade med, hvem der gør hvad og hvorfor. For dem er skole, uddannelse og udvikling en sammenhængende om end ofte både besværlig og angstfyldt proces og en del af rejsen fra barn til voksen. For dem er det vigtigt, at det, de laver og lærer i skolen, og det, de laver og lærer i vejledningen, giver mening her og nu. Og ideelt set, at begge dele giver dem lyst til og mod på at kigge udad på verden og fremad i deres eget liv.

Undervisning og vejledning er ikke det samme – men der er mange fælles mål og derfor også mange fælles opgaver for lærere og vejledere. Denne artikel har fokus på disse fælles opgaver og

på forholdet mellem undervisning og vejledning.

Folkeskolens opgave

Folkeskolens formålsparagraf forpligter naturligvis, ligesom folkeskoleloven i øvrigt, først og fremmest folkeskolens primære aktører, kommunerne, ledelserne, lærerne og elevernes forældre. Men også andre aktører, som folkeskolen samarbejder med, og som er direkte nævnt i selve loven, for eksempel PPR og UU-centrene, er naturligvis ligeligt forpligtede på skolens overordnede opgave.

Som vejleder er det fristende at fremhæve de første linjer i formålsparagraffen. Men det er kun gennem læsning og analyse af den samlede formålsparagraf, at de første linjer giver mening.

§ 1. Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der: forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere, gør dem fortrolige

med dansk kultur og historie, giver dem forståelse for andre lande og kulturer, bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen og fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling.

Stk. 2. Folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

Stk. 3. Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligeværd og demokrati.

Her tales der om "kundskaber og færdigheder", "lyst til at lære mere", "fremmer den enkelte elevs alsidige

³ Vejledningsloven – § 1, "Mål for vejledning"

udvikling”, “oplevelse, fordybelse og virkelyst”, “tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle”, “deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter ...” osv.

Det er en ambitiøs og krævende beskrivelse af folkeskolens opgave, og der er gode grunde til ikke kun at fremdrage den ved festlige lejligheder. Formålsformuleringens vægt på både faglige, personlige og sociale kompetencer signalerer tydeligt dobbeltopgaven: uddannelse og dannelse. Præcis de væsentligste forudsætninger for elevernes videre færd i uddannelse og i livet i øvrigt. Og også præcis de elementer, som indgår i vurderingen af, om eleverne ved afslutningen af grundskolen nu også er uddannelsesparate.

Groft sagt: Folkeskolens opgave er at gøre hver enkelt elev så uddannelsesparat som muligt! Eller: Når folkeskolen lykkes med sin opgave – så udvikler eleverne de forudsætninger, som tilsammen nu defineres som uddannelsesparathed, “de faglige, personlige og sociale forudsætninger for at gennemføre en ungdomsuddannelse”⁴. Uddannelsesparathed er så at sige folkeskolens “resultatmål”⁵.

Skolen har sin egen ordning af fag og fagområder, aktiviteter og tilbud, som tilsammen bidrager til løsning af den overordnede opgave. Men i perspektiv af samspillet mellem undervisning og vejledning har det obligatoriske emne uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering (UEA-undervisningen)⁶ en særlig rolle at spille.

UEA-undervisningen – et specifikt “uddannelsesforberedende emne”?

UEA har – ligesom skolens øvrige fag og obligatoriske emner – sit eget faghæfte i serien af “Fælles Mål” for folkeskolen. Folkeskoleloven nævner eksplicit samarbejdet med Ungdommens Uddannelsesvejledning om tilrettelæggelsen af undervisningen.

I undervisningsvejledningen for UEA står:

Der undervises i det obligatoriske emne uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering (UEA) fra børnehaveklassen til og med 9. klassetrin.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er:

- Det personlige valg
- Uddannelse og erhverv
- Arbejdsmarkedet.

I undervisningen skal de grundlæggende kundskaber og færdigheder udvikles som en helhed gennem hele skoleforløbet og indgå i tværgående emner og problemstillinger.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er grundlaget for tilrettelæggelsen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen, således at eleverne kan:

4 Bekendtgørelse om uddannelsesparathed m.m. § 4

5 Se for eksempel oplæg fra Børne- og Kulturchefforeningen: <http://www.bkchefer.dk/udgivelser/artikler-notater/uddannelsesparathed-og-vejen-til-de-95pct.html>

6 Faghæfte 22

- Udvikle faglige, sociale og personlige kompetencer
- Opnå selvkendskab samt viden om uddannelses- og erhvervsmuligheder
- Forholde sig til vilkår, som er knyttet til uddannelse, erhverv og arbejdsmarked
- Indgå i en kvalificeret dialog i forbindelse med uddannelsesplanlægningen
- Indse betydningen af livslang læring
- Afstemme egne kompetencer i forhold til gennemførelse af uddannelsen
- Foretage realistiske og bevidste karrierevalg.

Undervisningen i UEA er karakteriseret ved at:

- Omfatte uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsaspektet samt et alsidigt kompetenceaspekt
- Understøtte elevernes arbejde med elevplanen fra børnehaveklassen til og med 7. klasse, elev- og uddannelsesplanen i 8.

og 9. klasse og uddannelsesplanen i 10. klasse

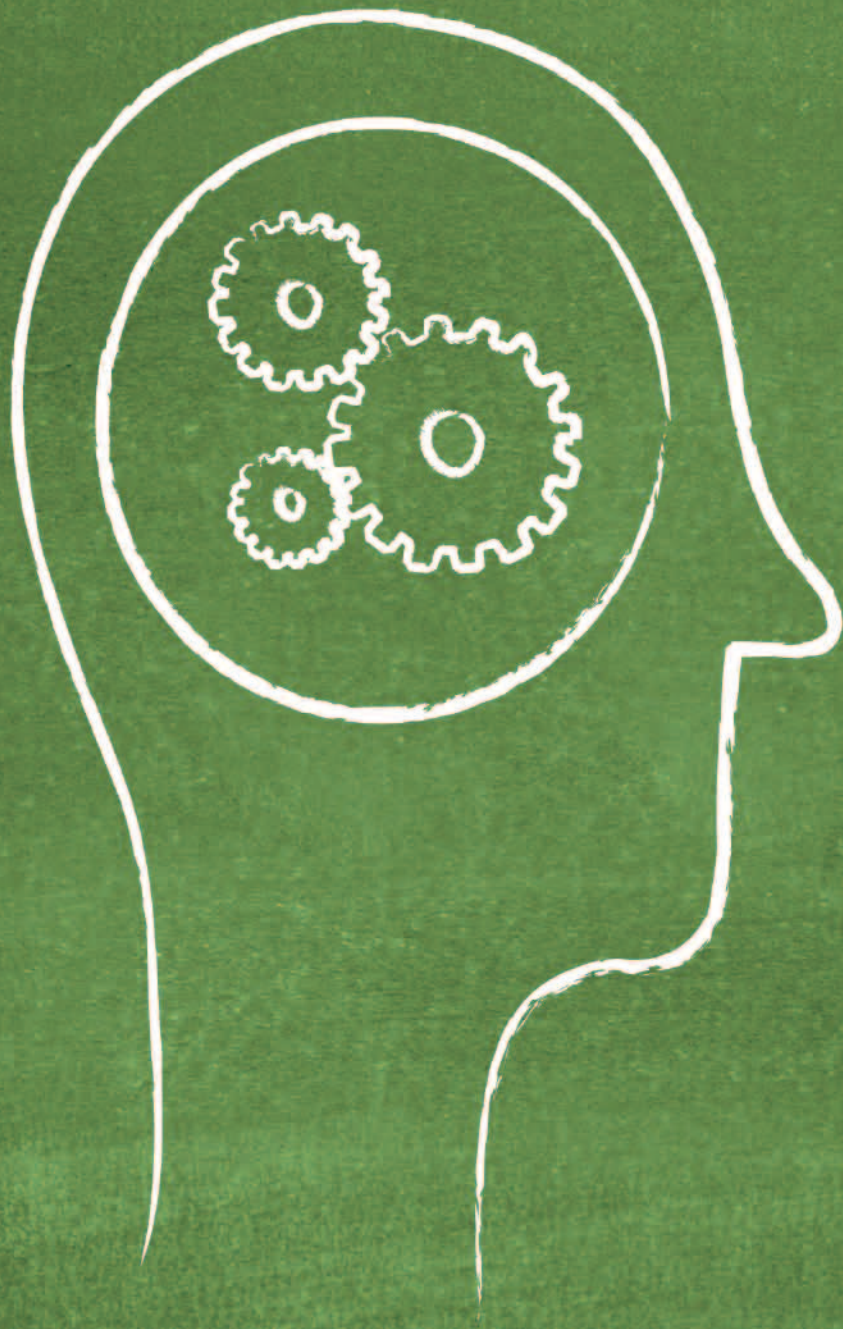
- Foregå i tæt samarbejde med det omgivende samfund
- Indeholde forskellige former for aktiviteter uden for skolen, fx i virksomheder og på uddannelsesinstitutioner (vær opmærksom på reglerne vedrørende Statens Erstatningsordning)
- Foregå i tæt samarbejde med Ungdommens Uddannelsesvejledning, der bistår skolen i tilrettelæggelsen af undervisningen.

UEA understøtter arbejdet med uddannelsesplanlægningen, som med start i folkeskolen lægger grundstenen til et livslangt arbejde med en bevidst tilgang til igangværende og kommende uddannelsesforløb – et arbejde, der kræver stor indsats af den enkelte og samtidig stiller store krav til de lærere og vejledere, der skal udfordre og understøtte de unge i deres overvejelser og beslutninger.

Emnets formål og kerneområder rummer både videns- og færdighedsmæssige og personlige/dannelsesmæssige aspekter, i god overensstemmelse med skolens tidligere omtalte dobbelttopgave. Og faget har mange mål fælles med målene for vejledningen. Det handler om at udvikle elevernes kompetencer til at forberede og foretage uddannelses- og erhvervsvalg. Eleverne har brug for både at *vide*, at *kunne* og at *vill*e for at kunne etablere deres eget “valgrum” – det rum, som defineres af forholdet mellem egne ønsker, forventninger og forudsætninger og så den *faktiske* virkelighed i uddannelse og job – de krav, der stilles.

Det handler altså om faktisk viden om og kendskab til uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet samt viden om egne forudsætninger, interesser og kompetencer. Men også om at kunne forholde sig til og indgå i dialog om sammenhænge mellem disse ting og valg af livsstil. Og endelig også om den personlige motivation og lyst til livslang læring.

Undervisningen i UEA er naturligvis skolens ansvar, men både vejledningsloven og folkeskoleloven forudsætter

eksplicit et samarbejde med UU-vejlederen om tilrettelæggelse og gennemførelse af UEA-undervisning. Og en stor del af samarbejdet mellem lærere og vejledere om elevernes vejledningsaktiviteter kan naturligt foregå som egentlig UEA-undervisning (se nedenfor).

Vejledningens rolle i grundskolens opgaveløsning

Vejledning af elever i grundskolen – såvel folkeskolen som de frie grundskoler og efterskolerne – udgør en stor og vigtig opgave for UU-centrene. Det er i grundskolen, vi første gang møder de elever, som senere bliver unge, som skal vejledes og støttes i overgangen til og fastholdelse i ungdomsuddannelse.

Vejledningsmæssigt begynder de unges ungdomsuddannelse i udskoling⁷. Her udvikles uddannelsesparathed og valgkompetence, og den unge udfordres og opfordres til at begynde at se sig selv i et fremtidsperspektiv.

UU-centrenes vejledning har en forpligtelse til at være sektor- og institutionsuafhængig, og det er

nærliggende at fortolke denne forpligtelse som en pligt til at forholde sig “historieløs” i forhold til den enkelte unge. Vejledningen er ideelt set det rum, hvor de unge kan få støtte og hjælp til at konstruere deres egen historie. Vejlederen møder den unge fordomsfrit og uden nødvendigvis at kende til al bagagen i den unges rygsæk og kan på den måde initiere, at den unge præsenterer sit eget selvbillede for vejlederen.

Men vejledningen tager også afsæt i den aktuelle sammenhæng, som den unge indgår i i sin klasse og sin skole. Undervisningsmiljøet, samværet med kammeraterne, forholdet til lærerne, de forventninger, man møder og lever op til, og det konkrete udbytte af undervisningen har afgørende betydning for, hvilke muligheder den enkelte har for uddannelsesparathed.

Vejledning handler ikke bare om at få den enkelte unge ind på den rette hylde. Vejledningen skal også udøve kritik og bidrage til udvikling af den unges chance for at udvikle uddannelsesparathed. Gennem vejledningen kan både eleverne og lærerne få mulighed for at sætte nye perspektiver

for undervisningen og på undervisningens betydning for elevernes senere uddannelsesforløb.

Dette foregår gennem samarbejde mellem skole og UU-center og mellem lærer og vejleder. Samarbejde om udskoling som et sammenhængende forløb for alle elever og samarbejde om den enkelte elev.

Samarbejdet mellem skole og vejledning

Hermed nogle bud på det konkrete samarbejde mellem skole og vejledning og på, hvordan dette samarbejde kan medvirke til at udvikle elevernes parathed til uddannelse.

Om UEA

I UEA-undervisningen fungerer vejlederen som konsulent, inspirator og bidrager i forhold til viden, færdigheder, indsigter, forståelser osv., som er emnets mål og indhold. Eftersom UEA er et timeløst fag, der undervises i i forbindelse med undervisningen i de

---

⁷ Se igen Børne- og Kulturchefforeningen: Ungdomsuddannelse begynder i 7. klasse

obligatoriske fag og forudsættes at indgå i tværfaglige emner og problemstillinger⁸, er det en god idé at tage spørgsmålet om den konkrete UEA-undervisning i en klasse op på et møde med klassens lærerteam. Her kan det anbefales, at vejlederen lægger op til at:

- Lave årsplan for UEA-undervisning
- Komme med litteratur- og materialeforslag til emner og forløb
- Deltage i dele af et forløb, for eksempel med information om ungdomsuddannelser
- Bidrage med forslag til virksomhedsbesøg, gæstelærere osv.

Eksempler på undervisningsforløb i UEA:

- Forberedelse af erhvervs- og uddannelsespraktik, eventuelt introkurser osv.
- Arbejde med informationssøgning
- Innovation og iværksætter
- Projekt opgave eller stile med emner/temaer som: "Mine fremtidsdrømme." "Hvad vil jeg?" "Hvad kan jeg?"

Om vejledningsaktiviteter (brobygning osv.)

Det overordnede formål med en række af de klassebaserede vejled-

ningsaktiviteter er at etablere sammenhængende teoretisk og praktisk viden hos eleverne om sammenhænge mellem uddannelse, job og egne forudsætninger. Der bør være fokus på den didaktiske trekant: forberedelse, gennemførelse, efterbehandling/evaluering, og vejlederen er her en central ressourceperson for lærerne.

Gennem forberedelsen af brobygningsaktiviteterne i undervisningen fungerer vejlederen som konsulent og kan bidrage med information om ungdomsuddannelserne. Og lærerne får i dette arbejde brug for at kende og anvende de informationskilder, som deres elever skal bruge, eksempelvis www.ug.dk og ungdomsuddannelsernes hjemmesider.

Gennem arbejdet med at forberede og efterbehandle brobygningsaktiviteter får også lærerne opdateret deres interesse for og viden om moderne ungdomsuddannelser – optagelseskrav, studiemiljøer, fremtidsperspektiver for uddannelsen osv. Og dermed øges lærernes forudsætninger for at deltage i dialogen om den enkelte elevs elev- og uddannelsesplan.

Om elev- og uddannelsesplanen

Elev- og uddannelsesplanen i 8. og 9. klasse kan fungere som redskab til og et forum for samarbejde mellem lærere, elever, forældre og vejledere. I bekendtgørelsen står:

Elev- og uddannelsesplanen skal anvendes til brug for den løbende evaluering og den besluttede opfølgning på denne samt bidrage til, at eleven træffer valg om skole- og/eller uddannelsesforløb efter 9. klassetrin.

Ideelt set er elev- og uddannelsesplanen et samlet dokument, som kan anvendes af *lærere og vejledere* som et redskab i samarbejdet om at tilrettelægge den del af den unges *uddannelse* (undervisning og vejledning), som starter i udskoling. Hvad er det, eleverne samlet og enkeltvis har brug for? Skal der tilrettelægges særlig undervisning eller etableres støtte til eleven? Skal der etableres mentorordning og/eller individuel brobygning i 9. klasse?

---

8 Se faghæfte 22

Endvidere kan planen anvendes af *elever og forældre* som et redskab til at tage stilling til og være aktive i skolegangen, vejledningen og elevens ønsker for fremtiden. Planen kan anvendes til at tydeliggøre for forældre og elever, at der er sammenhænge mellem (udbyttet af) undervisningen i grundskolen og elevens uddannelsesønsker og -muligheder.

Endvidere ser vi samarbejdet om elev- og uddannelsesplanen som den naturlige anledning til at drøfte begrebet uddannelsesparathed med såvel lærerne som elever og forældre. Dette kan give anledning til i fællesskab at drøfte, ikke *om* eleverne er uddannelsesparat, men *hvordan* uddannelsesparathed udvikles gennem resten af grundskoleforløbet.

Om inddragelse af forældrene i vejledningen

Forældrenes betydning for elevernes lærings- og dannelsesproces er åbenlys. Og det er vigtigt, at forældrene involveres aktivt i elevernes udskolings- og vejledningsproces.

Det er ikke tilstrækkeligt at præsentere forældrene for uddannelsesmuligheder og optagelseskrav til uddannelserne. For vejledningen handler det om at

udvide perspektivet på skolegangen: Graden af succes i skolen er afgørende for muligheder og valgmuligheder efterfølgende. Det styrker elevernes uddannelsesparathed, at forældrene involveres direkte og aktivt i hele udskolingsprocessen, herunder dialogen om brobygningsaktiviteter, erhvervspraktikker og vejledningssamtaler.

– Og SÅ er de endelig uddannelsesparat!

Denne artikel har haft fokus på sammenhængen og samarbejdet mellem undervisning og vejledning i grundskolen. Grundantagelsen er, at uddannelsesparathed er et resultatmål for folkeskolen, og at de læreprocesser, som gør eleverne uddannelsesparat, er et fælles anliggende for lærere, vejledere og forældre.

Når eleverne nærmer sig afslutningen af udskolingsprocessen, vil de naturligvis have forskellige forudsætninger for at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. De vil også i forskelligt omfang være afklarede om deres uddannelsesvalg.

De unge, som ved, hvad de vil, har brugt udskolingsårene til at opnå

personlige, faglige og sociale forudsætninger for at nå deres mål. Og de unge, som er i tvivl, har fået lejlighed til at komme i individuel brobygning, få ekstra støtte i besværlige fag, har været i erhvervspraktik m.m.

De unge, som ikke kan se sig selv på en ungdomsuddannelse, som måske er skoletrætte, og som har svært ved at forestille sig tre til fire år på en ungdomsuddannelse efter grundskolen, har fået lagt en plan for, hvad de så gerne vil foretage sig i stedet for.

Fremover behøver ingen at føle sig pressede til at foretage et halvhjertet uddannelsesvalg. De kan, sammen med deres vejleder, lave en alternativ plan for, hvordan de bedst muligt gør sig sig parate til uddannelse.

Når samarbejdet fungerer, er denne "opdeling" af eleverne i uddannelsesparate og ikke-uddannelsesparate *ikke* en konklusion, vejlederen når til cirka den 1. marts. Det er en naturlig fælles konklusion, som forældre, elever, lærere og vejledere når til i løbet af udskolingsprocessen, så de elever, der med fordel kan udsætte uddannelsesvalget, kan få hjælp til at lægge en alternativ plan, både for udskolingen og for tiden efter grundskolen.

Klar, parat, uddannelse *– inspiration om uddannelsesparathed*

Aftalen ”Flere unge i uddannelse og job” (5. november 2009) og den efterfølgende ændring af vejledningsloven betyder, at alle unge, der fra 9. og 10. klasse søger ind på en ungdomsuddannelse, skal uddannelsesparathedsvurderes.

Klar, parat, uddannelse vil forhåbentlig give inspiration til de mange, der skal arbejde med at vurdere unges uddannelsesparathed: Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU), fri- og efterskoler samt ungdomsuddannelser.